

TÓTH Marcell¹

Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád-Csanád Megyei Levéltára
National Archives of Hungary – Csongrád-Csanád County Archives

A KATONATISZT ÉS A RENDŐRKAPITÁNY – KÉT TESTVÉR AZ ELLENFORRADALMI SZEGEDEN

THE MILITARY OFFICER AND THE POLICE CAPTAIN -
TWO BROTHERS IN SZEGED DURING THE COUNTER
REVOLUTION

Abstract

In our study we will take a closer look at Miklós Pottyondy and Károly Pottyondi, two key persons of the Szeged of 1919 and their role in the counter revolutionary movement. Our article will briefly introduce their family background, their lives from birth till the First World War and their place in their home town's society. Moving on we will discuss the year 1919 with added emphasis on the time of the Hungarian Soviet Republic and the events that have transpired in Szeged. We will place the two brothers in this framework and show how they played their part in various counter revolutionary and anti-communist actions. The older brother, Miklós, who was a police captain was taken by the reds who planned to kill him even after his return to Szeged, due to the large role he played in the capture of communists remaining in the city. His younger brother, Károly, returned to his home town as one of the most highly decorated majors of the Great War. First played a part in the removal of his left wing superior then in the May of 1919 he was one of most important orchestrators of the coup which placed the local garrison into the hand of the counter revolution and laid the foundation of the Hungarian National Army. At the end we will take a brief look at the time after the fall of the Soviet Republic and talk about what role, if any, the two brothers played in preserving the memory of the counter revolution between the two world wars.

Kulcsszavak: 1919, ellenforradalom, életrajz, Pottyondy Károly, Pottyondy Miklós, Szeged

¹ Történész

Keynotes: 1919, biography, counter revolution, Károly Pottyondy, Miklós Pottyondy, Szeged

Bevezetés

Ha a XX. századi magyar történelemre gondolunk, az események szereplői között több híres, vagy hírhedt testvérpár eszünkbe juthat: Rajk László kommunista belügyminiszter és nyilas államtitkár testvére, Endre, akik az eltérő ideológia mellett a bajban segítettek a másikat. Szegeden megemlíthetjük a „majdnem Kádár utódjává váló” Komócsin Zoltánt és öccsét, az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának első titkárát, ifj. Komócsin Mihályt, akik viszont azonos politikai elképzelésekkel bírtak. Az 1919-es, franciák által elzárt Szegeden is több ilyen találunk. Közéjük tartozott a Károlyi Mihály által kinevezett, de később a franciák bizalmát is bíró kormánybiztos Dettre János, valamint öccse Dettre Béla, aki a helyi fegyveres erők parancsnokának, Tabódy Zsoltnak a segédtszije volt.¹ Bukásukban szerepet játszott a városba érkező egyik emigráns, Gömbös Gyula, akinek öccse, János, a volt császári és királyi 52. gyalogezred tisztje, a Prónay-század egyik első tagja még bátyja kiutasítása után is Szegeden maradhatott.²

Szintén az ellenforradalmárok közé tartozott az a két testvér, akik ugyan szegediek voltak, azonban Gömbössel együtt nemcsak kommunistaellenesnek számítottak, hanem részben az ő fellépésük eredményeképpen estek ki a hatalomból, a Dettre-fivérek. Tanulmányunkban Pottyondy Miklós (1871-1946) rendőrkapitánynak és Pottyondy Károly (1875-1962) 46-os őrnagynak az 1919-es eseményekben való szerepéről kívánunk szólni. Elsőként kitérünk családi hátterükre, s korábbi életük fontosabb állomásaira.

A Pottyondyak

A világháború utolsó évében, 1918 márciusában egy városszerte ismert katona hunyt el: a 93 éves szentmártoni Pottyondy Lajos, akinek „80-dik esztendőjéhez közel századosi rangját, tiszti nyugdíját visszaadta, illetőleg engedélyezte az öreg király [...és] megérhette, miszerint a harcban álló hazának is több kiváló, vitéz tisztfiút nevelhetett”.³ Radetzky egykori katonája a 32. gyalogezredben, a korabeli lapok szerint az 1848-1849-es szabadságharc veteránja, nyugdíjba vonulásáig Szegeden tevékenykedett mint hivatalnok, a városházi katonaugyosztály tisztviselője. A városba költözésének pontos időpontját nem ismerjük, de a támpontot a két vizsgált fiának születési helye adja: Miklós még Budapesten látta meg a napvilágot 1871-ben, míg Károly már Szegeden 1875-ben.⁴

Az idősebb fivér, Pottyondy Miklós 1896-tól Szeged szabad királyi város rendőrségének kötelékébe tartozott.⁵ Mint tiszthelyettes Újszeged közbiztonságáért felelt, az újsághírek szerint sikerrel: 1900-ban rejtkehelyéről

előbújva borhamisító olasz kocsmárosokat leplezett le két társával.⁶ 1903-ban alsóvárosi rendőrbiztosnak választották meg,⁷ három évvel később központi lovas rendőrbiztos,⁸ ez utóbbi feladatkörét 1909-től már tiszteletbeli alkaptányként látta el.⁹ 1911 tavaszától felsőközponti kapitány lett,¹⁰ a sajtó tudósításai szerint a tanyasi lakosság meglegedésére.¹¹

Rendőrként többször összeütközésbe került ebben az időszakban a (tüntető) lakossággal, munkássággal. 1903. október 6-án – a katonaság által Kossuth szobráról elvitt koszorú miatt – kitört kisebb zavargások idején egy téglával fejbe dobták, mikor a lovas rendőrökkel a kövekkel felfegyverkezett tömeget szétoszlatta.¹² 1907 nyarán „Follráth Gyula alkaptány, Ferenczy Mátyás és Pottyondy Miklós rendőrbiztosok vezették a számozatlan rendőröket”, akik egy szociáldemokrata tüntetés után a Marseillaise-t éneklő munkások egy csoportjára támadtak – a Szeged és Vidéke újságírójának állítása szerint téves információk alapján.¹³ Három évvel később a Tisza Istvánt tojással, a rendőröket kövekkel fogadó demonstrálók legerőszakosabb tagját kiemelték a detektívek, amire válaszul a tömeg közre fogta őket: „A csőcselék már lincselni akarta a titkos rendőröket, amikor a veszedelemről értesült Pottyondy Miklós lovasrendőrkapitány, aki lovasattakot vezényelt a tüntetők ellen. A fölbőszült tömeggel még így is alig lehetett bírni.”¹⁴ Egy 1960-ban, a Pajtás(!) úttörő újságban megjelent munkásmozgalmi visszaemlékezésben is feltűnt alakja. E szerint az első világháború előtti utolsó május elseje megünnepelését engedélyezte a rendőrség, a felvonulást azonban nem. A tiltással nem törődő szociáldemokraták ellen felsorakoztak a lovasrendőrök is Pottyondy parancsnoksága alatt, azonban végül visszavonultak, miután a tömeg és közük munkásgyermekek kerültek.¹⁵

Aktív szerepet vállalt a város társadalmi életében: rendőr tiszthelyettesként öt éven keresztül a szegedi önkéntes tűzoltó testület szakaszparancsnoka volt.¹⁶ 1907-ben a röszkői (IX/a.) alkerület képviselőjévé választották meg,¹⁷ 1913-ban viszont már rendőrtiszti működési helyét, Felsőtanyát (VIII. alker.) képviselte városatyaként.¹⁸ Az I. világháború alatt, még 1915 nyara előtt bevonult, s ez év decemberében elnyerte „legfelsőbb dicsérő elismerést”, azaz a Bronz Katonai Érdemérmert mint a II/5 népfőlkelő hadtápszászlóalj hadnagya,¹⁹ a következő évben főhadnaggyá léptették elő.²⁰ 1917 márciusában kitüntették az Ezüst Katonai Érdeméremmel,²¹ majd hazatérhetett, mert a következő hónapban a Szegeden újonnan létrehozott katonai rendőrség alsóvárosi parancsnoka lett.²²

Öccse, Károly, édesapját, valamint bátyját, a világháború előtt elhunyt ifj. Pottyondy Lajost követve a katonatiszti pályát választotta. 1895 őszén végezte el a budapesti gyalogsági hadapródiskolát jeles eredménnyel, ezt követően a császári és királyi 85. gyalogezredhez került, Lőcsén szolgált egészen 1910-ig. Előbb hadapród-tiszthelyettes, majd 1896-tól hadnagy, 1901-től főhadnagy, 1908 végén megkapta a Katonai Érdemérmert, miután

bátorságával megmentette két civil életét. 1910. november 1-jével századossá léptették elő, s egyben a 46. gyalogezredhez nevezték ki, így hazaköltözhetett feleségével szülővárosába, Szegedre.

„Ezen ezreddel indult 1914. július 30.-án a világháborúba, amelyben 183 ütközetben, vállalkozásban s rohamban vett részt, mindenkor a legelső vonalban”. A szerb fronton csak néhány hétig maradt az ezred, a „valódi” tűzkeresztségen 1914. augusztus 29-én, Rohatinnál esett át csapataival, de sebesülése ellenére a katonáival maradt. Decemberben az újonnan felállított 301. honvéd gyalogezred 405. zászlóaljának parancsnoka lett, az egység főleg szegedi katonákból állt. 1915 áprilisában elnyerte a Vaskorona Rend III. osztályát a hadidíszítménnyel, amely rendfokozatához képest magas elismerésnek számított. A következő időszakban a keleti fronton küzdött, teljesítményét újabb kitüntetésekkel ismerték el. 1917. január 1-jén soron kívül őrnaggyá léptették elő, s három hónapig a 12. gyalogezred ezredparancsnokságát vezette, majd az olasz frontra vezényelték. Az 1. Isonzó hadsereghöz beosztott császári és királyi 1. kerékpáros zászlóalj parancsnoka lett 1917 júniusától, majd „géppuskás kerékpárosaival, tengerész ütegével és 2 önkéntes zászlóaljaival” vette ki részét a „caporettoi csodából”. A kudarcba fulladt, 1918 nyarán megindított piavei offenzíva idején a 76. gyalogezred III. zászlóalját vezette, amikor súlyosan megsebesült.²³

„Úgy tisztársai, mint a legénység általában szeretettel és csodálattal viseltetik iránta. Legutóbb a Piavénál harcolt, a folyó túlsó partján volt a zászlóaljával, mikor a telefonfülkébe, ahol akkor tartózkodott, bevágódott egy gránát. Az őrnagyot tizennégy gránátszilánk érte a jobboldalán, a telefonisták pedig, akik az őrnagy körül voltak, az utolsó emberig elpusztultak. Pottyondy őrnagyot hordágyon hozták át a Piavén s mikor autón a kötözőhelyre vitték, katonái sírva búcsúztak el tőle. Most a szegedi helyőrségi kórházban fekszik súlyos, de nem életveszélyes sebeivel” – írta erről a Délmagyarország 1918. szeptember 15-én.²⁴ A piavei csata után, 1918. augusztus 22-én nyerte el legmagasabb kitüntetését, a Lipót Rend lovagkeresztjét a hadiékítménnyel és a kardokkal. A harctérre azonban már nem tért vissza: a fegyverszünet előtt egy héttel, október 26-án engedték ki a városi honvéd csapatkórházból, így fivéréhez hasonlóan Szegeden érte a monarchia összeomlása.²⁵

Szeged, 1918-1919

Szeged első világháborút követő évei – még más Kárpát-medencei városokkal összevetve is – kifejezetten eseménydúsnak tekinthetőek. Az őszirozás forradalom által hozott rendszerváltozás viszonylag békésen ment végbe, a városban ugyanis már október 22-től működött egy Károlyi-pártiakból, radikálisokból és szociáldemokratákból álló testület. A szervezet, amelynek tagja volt Móra Ferenc és Juhász Gyula is, a Nemzeti Tanács nevet vette fel a pesti eseményekkel egy időben. A november 13-án megkötött

belgrádi katonai egyezmény értelmében a Maros vonaláig szállhatták meg Dél-Magyarországot az antant csapatai. A hónap második felében a szerb csapatok már Szeged határában jártak, és még abban az évben megszállták Szeged külterületének egy részét, Alsótanyát és a Tisza bal partján Újszegedet. Mivel a térségre a szerbek mellett a románok is igényt tartottak – Aradhoz és Temesvárhoz hasonlóan – Szegedre is francia csapatok vonultak be. Eközben fokozatosan a szociáldemokrata vezetésű Munkástanács kezébe került a hatalom, a Nemzeti Tanács februárban megszűnt, sőt a tanácsköztársaság kikiáltása előtt egy héttel a szociáldemokraták megpróbálták átvenni a hatalmat – egyelőre még sikertelenül.²⁶

Jelentős támogatással bírt mind a szociáldemokrata, mind a kommunista párt a városban, de ennek ellenére csak öt napig tartott a tanács hatalom Szegeden. A felfegyverzett munkások összecsaptak a franciákkal a 22-ei pártegyesülés után, de végül 26-án éjjel a direktórium megszökött, és Felsőtanyán létrejött a Szeged Külvárosi Direktórium, amely a Magyarországi Tanácsköztársaság bukásáig működött.²⁷

A monarchia összeomlását követő hónapokban mindkét Pottyondy-fivér Szegeden tartózkodott a rendelkezésre álló adatok szerint. A súlyos sebesüléséből felgyógyult Pottyondy Károly a Mars téri laktanyában szolgált a világháborús összeomlás után.²⁸ 1919 januárjától a korábbi honvéd és katonai állomásparancsnokságok összevonásából létrehozott térparancsnokság vezetője lett. Három beosztottjának egyike volt az a Szírovcza István főhadnagy,²⁹ akit a korabeli visszaemlékezések többsége kommunista jelzővel illetett, és később az ellenforradalmárok elsők között fogtak el. A beosztásból leváltásának pontos időpontja nem ismert, csak az biztos, hogy Tabódy Zsolt ezredes vallomása szerint „ezt kizárólag munkástanács felsőbb nyomására rendelte el”.³⁰

Nem tudni, hogy a baloldal ezen követelése Pottyondy Károly tetteivel, véleményével függött össze, vagy a Pottyondy névvel. Mint korábban utaltunk rá, bátyja, Miklós az I. világháború előtt a hatóság képviselőjeként több tüntetésen, köztük olyanokon is, ahol a rendbontók munkások, vagy szociáldemokraták voltak, felelt a rend fenntartásáért. A tíz számot megélt, Lencz Géza nyomdász által alapított Igazság című hetilap három írásában is támadta a felsőközponti kapitányt, a „tanyai kiskirályt”. A harsány hangvételű cikkek Pottyondy mellett a „gazdag parasztok” ellen is szóltak, akik „ezerszámra csempészik ki Szeged város disznait”. Magát az alkaptányt elsősorban kérdéseknek álcázott állításokkal, sejtetésekkel kívánta negatív színben feltüntetni a szociáldemokrata-, kommunistabarát újság: „Igaz-e, hogy a háborúban a szegedi kerületi parancsnokságnak a kéme volt és milyen dolgokat csinált?! Igaz-e, hogy mint ilyen, az októberi forradalom kitérőse előtti vasárnapon forradalomellenes működést fejtett ki a Klauzál-téren?!”³¹

A lap 1918. december 24-én megjelent számában azt állította, hogy „Pottyondy rendőrbiztos a napokban azt a kijelentést terjesztette a városban, hogy a tanyaiak bejönnek és rendet csinálnak, ha Balogh tanácsnokot meg

más hatósági embert kiteszik a hivatalából”.³² Később azzal vádolta az Igazság Pottyondyt, hogy társaival a nagygazdák érdekeinek képviseletében Földműves Tanácsot próbál létrehozni, ígéretesekkel bírják csatlakozásra a tanyasi lakosságot, miközben olyan „rémhíreket” terjesztenek, amely szerint „elvesznek föltek mindent, még a csirkét is; az állam cselédjei lesztek; elveszik a földet; kommunizálnak; lerombolják a templomokat”. Ugyanitt írták róla azt is, hogy a „szocialisták gyűlésére [...] 14 rendőrével, revolverrel és bikacsekkel vonult fel”, s csak azért nem lépett fel ellenük, mert az „általános hangulat a szocialisták(sic!) mellett volt”. Mindegyik cikk végén az MSZDP hatalmának kiterjesztését követelte a lap a tanyavilágra is, az utolsó írás végén pedig gyakorlatilag magát Pottyondy Miklóst fenyegették meg, mikor azt követelték, hogy az alkapitányt a Munkástanács rendelje be a városba, hogy „tanítsák”. „Amikor a Munkástanács efelől határoz, ne felejtse el, hogy ez az a Pottyondy, aki annak idején mindig első volt azok között, akik rendőrkarddal és bikacsekkel verték szét a gyűlésezni és szervezkedni akaró szocialistákat.”³³

Az óhajból a tanácsköztársaság létrejötte után valóság lett, ennek pontos részleteiről azonban az események után nem sokkal több változat is ismertté vált. Kelemen Béla szerint a direktórium szökése után olyan hírek terjedtek el, amelyek arról szóltak, hogy a kommunisták fosztogatásba kezdtek a tanyavilágban, ezért a helyismerettel rendelkező Pottyondy Miklóst küldte ki a polgármester egy őrssel a területre. Az alkapitányt azonban elfogták, és Sándorfalvára hurcolták, a kiszabadítására jelentkező Dreyer József rendőrkapitány pedig átállt a tanácsköztársaság erőihez,³⁴ s a helyi Vörös Őrség parancsnoka lett.³⁵ Ennek ellentmond Pottyondy Miklós 1920-as vallomása, melyben úgy fogalmazott, hogy március 26-án, a szegedi direktórium menekülése előtt egy nappal letartóztatták felsőtanyai lakásán. Kisteleken a kommunista Andorka Sándor, a szegedi forradalmi törvényszék elnöke³⁶ – aki egyes források szerint az említett Igazság című lap egyik szerkesztője volt³⁷ – hallgatta ki, revolverrel fenyegette, majd egy istállóba záratta. Ezután négy napig egy vendéglőben tartották fogságban, majd Kiskunfélegyházára vitték, ahol „a legszebben beszéltek velük és megkérdezték, van-e valami panaszkodás”. Április 3-án hallgatták ki, a vád szerint a beszolgáltatott fegyverek egy részét visszaadta a gazdag parasztoknak. Ezt követően Dreyer tanácsára felajánlotta, hogy visszatér Szegedre és rendőrököt hoz ki onnan, s így sikerült megmenekülnie.³⁸ Csak kis mértékben mond ellent ennek az 1921-ben a Tabódy-perben tett tanúvallomása, amelyben azt állította, hogy március 27-én, a direktórium kivonulása után tartóztatták le, mint túszt.³⁹ Összefoglalva mindezeket azt gondoljuk, hogy a letartóztatás 27-én volt, de a legvalószínűbb, hogy az események az 1920-ban elmondottak szerint történhettek.

Károly szerepéről ebben az időszakban keveset tudunk: az bizonyos, hogy ő is azon tisztek közé tartozott, aki a direktórium kivonulása után arról beszélt társaival, hogy Tabódynak is távoznia kell beosztásából. Szombathelyi

Béla alezredes és Shvoy Kálmán, rendfokozati jelzéseiket felvarrva, elmentek tárgyalni erről az ezredeshez. Tabódy szobájában tartózkodott az egyik kommunista vezető, Zarecsnik János, akit végül hiába rejtegetett a franciák elől a katonai parancsnok, mert a látogatóknak köszönhetően lebukott. Az erőviszonyokat azonban jól mutatta, hogy másnap Shvoynak kellett távoznia a laktanyából.⁴⁰

Béatrix francia városparancsnok a direktórium menekülését követően félreállította a kommunistákat és kinevezte a Károlyi-időszak alatti vezetőket. Ugyan névleg direktórium működött „elvtársakkal”, de tagjai Dettre János kormánybiztos, Somogyi Szilveszter polgármester és Tabódy Zsolt ezredes voltak. A tanácsválasztásokat még megtartották április 14-én, de a franciák másnap elkezdték hermetikusan elzárni a külvilágtól a várost: lezárták a határokat, a kommunikációs vonalakat, cenzúrát vezettek be, besúgóhálózatot építettek ki, amely megfigyelte a kommunista és az ellenforradalmi szervezkedéseket is.⁴¹

Pottyondy Miklós április eleji visszatérése után újból a rendőrség kötelékébe került, ott ellenforradalmi tevékenységet fejtett ki, amire a sajtó szavai mellett, mások tanúvallomásai, valamint közvetve a korabeli sajtó cikkei is utalnak. A Tabódy-per egyik rendőr tanúja beszámolt arról, hogy az április 7-én, a korábban említett Szirovicza főhadnagy által leleplezett, Nágel Manó szegedi ezredes vezette ellenforradalmi összeesküvés sikere esetén Pottyondynak szánták a rendőrkapitányi posztot.⁴² Ő maga ugyanezen perben azt vallotta, hogy Tabódy előtt tiltakozott, hogy a rendőrségnek a munkásság parancsoljon, aki erre válaszul „megjegyezte, hogy az a két közbeszóló ur még lakolni fog – rám és Papp Menyhértre mutatva”.⁴³ A Délmagyarország 1919. április 27-i számából kiderül, hogy ők ketten voltak azok, akik a rendőrség régi rendfokozatai jelzéseinek visszaállítását kezdeményezték, amely a külső jegye volt a rendőrségnél beállott ellenforradalmi fordulatnak.⁴⁴

A Népszava 1919. május 25-i cikke szerint az idősebb Pottyondy-testvér jelentős szereppel bírt a szegedi kommunisták, baloldali személyek összegyűjtésében, s az „ő irányítása folytán csakhamar hetven elvtársunkat fogták össze”, beleértve a kommunista végrehajtó bizottság hat tagját is.⁴⁵ Nem tudni, hogy ezek a személyek azonosak-e a franciák által április 26-án letartóztatott 80 fővel, de a fogva tartás helye, az állami felsőbb leányiskola (ma Tömörkény István Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola), megjegyzzük,⁴⁶ valamint a lap azt írta, hogy Andorkát éppen Pottyondy Miklós tanúvallomása alapján ítélte el a francia hadbíróóság életfogytiglani börtönre.⁴⁷ Nágel Manó szervezkedése ugyan nem sikerült, de másoknak is voltak hasonló terveik. Éjjelente a Bokor Pál ügyvéd irodájában összegyűlő társaságból jött létre az Antiboldsevista Comité (ABC), amely április 24-én a bécsi ABC-től a városba érkezett Gömbös Gyula vezérkari századosnak köszönhetően végül hivatalos formát öltött: megalakult a végrehajtó bizottsága, az elnöke Kelemen Béla volt főispán lett.⁴⁸ Az Antiboldsevista

Comitének egyes visszaemlékezések szerint az idősebb fivér már a kezdetektől tagja volt, a vezetőségben azonban csak rendőr kollégája, Papp Menyhért vállalt szerepet.⁴⁹

A megmaradt magyar katonaság tisztikara szintén ellenforradalmi irányba mozdult el, így Béatrix május 3-án elfogadta, hogy Dettrét és Tabódyt „de facto” leváltja. 7-én a Mars téri laktanya elfoglalásával végleg ellenforradalmi kézbe került a magyar fegyveres erők irányítása, és ugyanezen a napon a vörös zászló helyett piros-fehér-zöld lobogott a városházán.⁵⁰ Mind Pottyondy Károly a katonaságnál, mind Miklós a rendőrségnél kulcsfigurái voltak azoknak a műveleteknek, amelyeknek eredményeképpen az ellenforradalom erői végleg átvették az irányítást a városban.

Tabódy utóda az ellenforradalmár Szombathelyi Béla alezredes lett, aki nemcsak a régi rendfokozati jelek visszaállításáról és a „bolsevista irányzat jeleinek” eltávolításáról intézkedett, hanem május 4-én Diendorfer Miksa alezredest nevezte ki a Mars téri laktanyában található csapatok parancsnokának, zászlóaljparancsokának pedig Pottyondy Károlyt. Az új körletparancsnok szándéka az volt, hogy a kommunistákat eltávolítja a helyőrségből, és megbízható karhatalmat hoz létre. Erről a szándékáról Szombathelyi Béatrix-t is tájékoztatta, aki elmondta neki, hogy csak a saját erőire támaszkodhat a művelet során.⁵¹ Ennek sikeres előkészítését, a szélsőbaloldali katonaagitátorok elfogását Diendorferre bízta, aki Pottyondynak adta át az erről szóló parancsot. Az őrnagy ennek végrehajtását Kovács Béla főhadnagyrá bízta, s átnyújtotta a letartóztatandó személyek névsorát. Május 5-én Kováccsal és Hrabák István csendőrfőhadnaggal együtt 10–12 fő csendőr behatolt a Mars téri laktanyába az altiszti kar gyűlésére, s letartóztattak nyolc agitátort. Nem sokkal később két, Tabódy intézkedéseivel szimpatizáló tisztet is elfogtak társaik.

A második lépés, az összes magyar fegyveres erő feletti irányítás átvétele, a franciák kérésére május 6-ról 7-re lett áthelyezve, de aznap megindították az akciót. A legfontosabb feladat a Mars téri laktanya megszerzése, az itteni katonák lefegyverzése volt. Ennek végrehajtásáért szintén Pottyondy Károly felelt, ő is tájékoztatta a „haditervről” tisztársait 5-én. 7-én reggel 8 órakor Heim Géza százados vezetésével a tartalékos tisztek a Margit utcai leányiskolában gyülekeztek. Ezzel egyidőben Pottyondy őrnagy tisztjei felsorakoztatták a legénységet a laktanya udvarán. A tartalékos tisztek megszerezték az őrségtől a fegyvereiket, megszállták az őrposztokat, az épületeket, a vörös zászló helyett a nemzeti színű trikolor lobogott a laktanya felett. A legénységi állományt csendőrök kerítették be, és a kommunistaszimpatizánsnak vélt katonákat a Csillag börtönbe zárták, de a többség csatlakozott az ellenforradalmárokhöz. Ennek köszönhetően létrejöhetett a Magyar Nemzeti Gárda, amelynek része lett egy-egy tényleges tisztekből és egy tartalékos tisztekből álló század, valamint a megmaradt legénységből alakított két század. Ez utóbbi (fél) zászlóaljnak a parancsnoka Pottyondy Károly lett. Megjegyeznénk, hogy a források ellentmondásosak a

tekintetben, hogy kik tartoztak Pottyondy alá – Kelemen Béla kötetében máshol már, Diendorfer alapján, azt írta, hogy az egész helyőrség az őrnagy alá tartozott: három század egy géppuskás századdal, azaz háromszáz fő és hat gépfegyver. A Mars téri eseményekkel párhuzamosan a többi laktanyában is az ellenforradalmárok kezébe került az irányítás.⁵²

Egy 1939-es visszaemlékezés szerint Pottyondy Miklós kapcsolatban állt Diendorferékkal az előbb említett műveletek előkészítése idején,⁵³ habár ő sokkal fontosabb szerepet játszott a rendőrség „átállításában”, amely az előbbinél könnyebb feladatnak bizonyult. Az ABC javaslatára május 6-án kinevezte Somogyi polgármester Tirts csendőrőrnagyot a városi karhatalom, azaz a csendőrség és a rendőrség élére, s még aznap letette az új esküt előtte a rendőrtiszti kar és a legénység, amelyben vállalták a katonai fegyelmet. Tirts segédtitjévé Pottyondy Miklóst nevezték ki, akivel már aznap megkezdték a közbiztonsági szolgálat megszervezését,⁵⁴ majd végigjárták a szegedi hivatalokat, és megszüntették a bizalmiférfi-rendszert.⁵⁵ Ők ketten jegyezték azt a május 9-én kiadott napiparancsot, amely megtiltotta a „piros jelvények” viselését, valamint elrendelte a „nyilvános sétaterek és utcák ellenőrzését”, amely lépés elsősorban szintén a proletárok ellen irányult.⁵⁶

Ekkor már működött Aradon a helyi városparancsnok által támogatott ellenkormány, amelynek miniszterelnöke Károlyi Gyula gróf lett. A megalakulása után négy nappal, május 9-én elindult a kabinet, hogy áttegye a székhelyét Szegedre, de a minisztereket szállító két vonatot a románok feltartóztatták, s végül csak egy újabb aradi kitérő után érkezhettek meg Szegedre.⁵⁷ A hónap utolsó napján alakult meg az első szegedi nemzeti kormány, miniszterelnöke Károlyi maradt, de az aradiak mellett a szegedi és bécsi ellenforradalmárok is képviseltették magukat. A belügyminiszter előbb Kelemen Béla, majd a miniszterelnök lett. Hadügyi államtitkárnak Gömbös Gyulát nevezték ki, végül Horthy Miklós is megérkezett június 6-án, esőköpenyben, sapkában, s bejelentette: „Kemény lelkitusa után, de eljöttem, vállalom” [a hadügyminisztérium vezetését]. Három nappal később megalakult a Nemzeti Hadsereg, s az első tiszti század megalakítása után megkezdődött a toborzás. Július 5-én lemondott Károlyi, 12-én Pattantyús-Ábrahám Dezső alakított kormányt, amely kabinetnek, a francia igényeknek megfelelően, kevesebb konzervatív tagja volt. Horthy sem vett részt a munkájában: július 17-től kezdve hivatalosan ő lett a Nemzeti Hadsereg fővezére.⁵⁸ Az új kormány díszőrségét – már a kezdetektől fogva – Pottyondy zászlóaljának első százada adta Hammerl Géza százados parancsnoksága alatt.⁵⁹ Kádár Gyula későbbi vezérkari ezredes, aki ekkor hadnagyként Pottyondy egyik századában szolgált, ugyan egyszer sem említette meg visszaemlékezésében az őrnagy nevét, mégis képet kaphatunk írásából a következő hetek legfontosabb eredményéről, a katonai fegyelem helyreállításáról. „Igen érdekes az, hogy legénységünk, amely zömében azonos volt a szocialista ezred, majd a Mars téri népszerűség legénységével, és amelyik a már ismertett fegyelmetlenségekhez annyira hozzászokott, most

– szinte máról holnapra – engedelmes, parancsokat szó nélkül teljesítő, fegyelmi szabályokat betartó katonává vált. Őszintén mondom: nem volt szükség semmiféle erősebb rendszabályra.”⁶⁰

Az 1920-as évek közepén egy magánjellegű, de komoly köz- és sajtóérdeklődést kiváltó perben Pottyondy Miklós – a tudósítások szerint saját védelmében – beszélt az 1919 nyarán elkövetett „magyar királyi rablásáról”, amelyet az említett, Károlyi Gyula-féle kormány érdekében hajtott végre. A levéltár ugyan csak a felmentő ítéletet őrizte meg az ügyben,⁶¹ de több médium hasonló módon írta le a tanúvallomását.⁶² A téma a parlamentben is szóba került: Peidl Gyula szociáldemokrata országgyűlési képviselő Rákosi Máttyás 1925-ös elfogása után példaként említette a volt szegedi rendőrt – beszéde szerint az igazságszolgáltatás nem azonosan ítélte el a jobb- és baloldali (politikai) bűncselekmények elkövetőit. A baloldali honatya felolvasta Pottyondy védekezését is, amely a jegyzőkönyv szerint a következőképpen hangzott el:

„Tekintetes kir. Törvényszék! Amikor a szegedi ellenforradalmi kormánynak nem volt pénze, én szereztem. Rendőreimmel és csendőreimmal végig razziaztam a kávéházakat és vendéglőket és sarokba szorítottam az embereket. A siberek pénzét ezután csak megsarcolva adtam vissza. Így szereztem pénzt a szegedi kormánynak. Tekintetes kir. Törvényszék! Ez rablás volt, magyar királyi rablás, még sem indított ellenem senkisé megeljárást, mert nem volt panaszos!”

Peidl emlékeztetett rá, hogy ez a cselekmény még nem évült el 1925-ben, mégsem vonták felelősségre ezért Pottyondy Miklóst.⁶³ Az esetről további források nem állnak rendelkezésre, viszont a Világ cikke szerint megemlítette, hogy a fenti mellett a „paprikalázadás” rendőri erővel történő felszámolásáról beszélt még védekezésében a volt rendőr,⁶⁴ amely viszont a korabeli tudósítások alapján is személyéhez köthető.⁶⁵ A Világ tudósítása szerint a Kúria végül az 1919-es cselekménye miatt vizsgálatot indított,⁶⁶ de bírósági tárgyalásról nem maradt adat, így az ügy valószínűleg elhalt.

Tanulmányunkban azonban e kitérő után visszatérnénk a franciák megszállta Szegeden zajló eseményekre. Pottyondy Miklós és társai számára szintén fontos feladatokat okozott a Károlyi-kormány ellen, június 5-én kiobbant sztrájk. 8-án éjjel olyan hírek terjedtek el, hogy a munkásság a víztornyot akarja megrongálni. A megerősített őrséget Pottyondy vezette fel, de támadásra nem került sor.⁶⁷ Június 15-én szintén a segédtiszt tudta meg, hogy a vízmű dolgozói is sztrájkba kezdenek, így sikerült időben megoldani, hogy pótolják a munkát fel nem vevő munkásokat.⁶⁸ Ekkorra már elfogyott a francia katonai vezetés türelme: Béatrix-t helyét De Gondrecourt, az első Károlyi Gyula-kormány létrehozását aradi városparancsokként segítő tábornok vette át Szegeden. A magyar ellenforradalmárokkal szimpatizáló és a határozottabb cselekvést támogató katonatiszt megjelenése azonnali változást hozott.⁶⁹ Gertoux főhadnagy, a francia katonai rendőrség parancsnoka utasítására Tirts összeállította a letartóztatandó munkásvezetők,

propagandisták névsorát – a listából a megszállók végül húsz nevet fogadtak el. 16-án éjjeli egy órakor a Szentháromság utca elején, a francia rendőrség irodájában gyűltek össze a rendőrtisztek, köztük Pottyondy Miklós is. Minden magyar rendőr mellé egy francia detektívet és tíz színes bőrű katonát osztottak be, s gépkocsiba ülve gyűjtötték össze lakásaikból a letartóztatandó személyeket. A húsz embert ezt követően már a franciák őrizték, Tabódy és volt segédtszije, Dettre Béla kivételével az elfogottakat a Csillag börtönbe zárták. Hajnalban Tirts és Gertoux vezetésével a szegedi rendőrök a francia katonákkal közös razzia során lefoglalták a munkásotthon padlásán elrejtett fegyvereket és lőszereket, majd a szpáhik megszállták az épületet.⁷⁰

Másnap zajlott le az utolsó nagy erőpróba a marxista munkásság és az ellenforradalmi erők között. Június 17-én több ezren, köztük sokan vörös kokárdával tüntettek jelenlétükkel a Károlyi-kormány ellen. Egy tiszt járót előbb gúnyoltak, majd tetteleg inzultáltak, amelyre válaszul azok a levegőbe lőttek. A Széchenyi térről Tirts, a Stefániáról Pottyondy Miklós és Verbó János csendőr százados parancsnokságával űzték el a tüntetőket mintegy 10 perc alatt, letépvé róluk sok esetben a vörös jelvényeket. Az eset vitát okozott a franciákkal: Gertoux szerint az akció előtt az ő katonai rendőrségüket kellett volna értesíteni. Válaszul Tirts beadta a lemondását, de végül a francia főhadnagyt helyezték át.⁷¹

Több forrás utal arra, hogy 1919 első felében a kommunisták egyik legfőbb ellenfelüknek tartották Pottyondy Miklóst. Tabódy a perében azt állította, hogy a direktórium kivonulása után negyven terrorista érkezett, akiknek a feladata Béatrix, Dettre János és az ő megölése mellett az alkapitány meggyilkolása volt.⁷² Egy másik ellenforradalmár szerint az illegálisan működő városi kommunista vezetés a májusban létrejövő új ellenforradalmi karhatalom három vezetőjét – az alkapitány mellett Tirts csendőr őrnagyot és Papp Menyhért rendőrkapitányt is halálra ítélte, s ennek veszélye csak azután hárult el, hogy a munkásotthont megszállták a franciák a fentebb említett sztrájk idején.⁷³

Mindezek a veszélyek azonban elhárultak, miután a román offenzíva hatására augusztus 1-jén a Forradalmi Kormányzótanács lemondott, az elmenekült Kun Béláék helyébe pedig Peidl Gyula vezetésével alakult szociáldemokrata kormány, amelyről Szegeden már másnap több forrásból is értesültek. Horthy a 2-án összehívott minisztertanácson ezért sürgette, hogy a Nemzeti Hadsereg csapatai vonuljanak a még románok által meg nem szállt Duna-Tisza és a Dunántúl felé,⁷⁴ de végül az utóbbi egy része maradt csak szabadon a román előrenyomulás miatt. Július végére a Nemzeti Hadsereg 6568 főből állt. Rendelkezett többek között szerény mértékű repülő-, tüzér-, lovas-, műszaki csapatokkal, a fővezérség alá közvetlen alakulatként több tiszti század tartozott. Július végén a harcászati csoport Diendorfer Miksa parancsnoksága alatt működött, a „Csongrád-Csanád-i 46. gyalogezred” négy gyalogászlóaljából a III. és a IV. csak tiszti kerettel rendelkezett. Az I.

zászlóalj parancsnoka Pottyondy Károly maradt: két gyalogszázában és egy géppuskás századában 23 tiszt és 265 fő legénységi állományú szolgált.⁷⁵

A fővezérség, a franciák engedélyével, augusztus 5-én elindította az első csapatokat a Dunántúl felé: Prónay tiszti százada mellett további két századot. Három nappal később, ha hiányosan is, de visszakapta a Nemzeti Hadsereg a franciáktól a március végén és más időpontokban lefoglalt hadianyagot, így előkészülhettek a Dunántúlra való elindulásához. „A laktanya belső nagy udvarában tömegben áll fel az I. és II. zászlóalj, valamint a tiszti keretek. Elhalkul a zaj, szoborrá merevedik a csapat,[...] megjelenik szűzi fehérén a nemzeti hadsereg első felszentelt zászlója a laktanya boltíves kapuja előtt. A zászló átvétele után Diendorfer alezredes lelkesítő hazafias beszédet intéz a kis csapathoz, amely a szavai szerint a második honfoglalásra indul” – írta az indulás előtti pillanatokról az ezrednapló. Ezt követően megindultak a csapatok Bernátsky Kornél tábornok, az „első számú hadműveleti csoport” parancsnokának vezetésével. A Bernátsky-oszlop összesen 860 fő legénységből, 13 csendőrtisztből és 202 tisztből állt – az utóbbiak között volt Pottyondy Károly, aki ekkor elhagyta az ellenforradalmi várost.⁷⁶

A Magyarországi Tanácsköztársaság bukása után Szeged korábban bolsevik uralom alatt álló területeire csak napokkal később engedték, hogy a város újra kiterjessze hatalmát. Habár már De Rondenay ezredestől, az akkori francia városparancsnoktól augusztus 6. előtt kérvényezte Somogyi Szilveszter polgármester, hogy Pottyondy Miklós husz csendőr kíséretében megjelenhessen Felsőtanyán,⁷⁷ végül csak 8-án engedték át a demarkációs vonalon a városvezetőt és a rendőrkapitányt, s ekkor tudott csak beszámolni a tanyasi lakosság a direktóriumai időszak rekvirálásairól.⁷⁸ Tirts 1919 szeptemberével „Pottyondy rendőrkapitányt a rendőrség fölötti parancsnoksággal és a városi közbiztonság ellenőrzésével”, valamint a rendőrlégénység kiképzésével bízta meg.⁷⁹ E minőségében 1919 őszén részt vett több, helyi kommunisták ügyében végzett nyomozásban.⁸⁰ Az 1919-es év számára kellemetlenül zárult: De Tournadre városkormányzó felfüggesztette állásából, mert a franciák által december 17-én megjelentetett közlemény szerint „Pottyondy Miklós rendőrkapitány [...] inkorrekt kifejezéseket használt a francia kormány egy kiküldöttjével szemben”.⁸¹ Karrierjében azonban ez nem okozott megtorpanást, hivatalát, a felsőtanyai kapitányság irányítását szinte azonnal visszakapta,⁸² miután De Tournadre tábornok 1920. március 1-jével átadta a hatalmat, s egyben bejelentette a megszállás végét.⁸³

Összegzés és kitekintés

Tanulmányunk összefoglalásaként kijelenthetjük, hogy a Pottyondy-fivérek jelentős szerepet játszottak a szegedi ellenforradalomban, habár mindketten látszólag árnyékban voltak: a helyi katonai erő átállításában az irányítás Diendorfer kezében volt, Pottyondy Károly a végrehajtás élén állt,

míg a karhatalmi erők vezetője a csendőr Tirts lett, s csak a segédtisztje a rendőr Pottyondy Miklós, aki csupán szeptembertől vehette át valóban a rendőrség vezetését.

A két testvér közül 1919-ben egyértelműen az idősebbik számított ismertebbnek mint a város rendőrségének egyik vezetője, aki a helyi közéletben városatyaként is részt vett. Ennek ellenére érdekes, hogy a két világháború között egyértelműen Károly vált azzá a személlyé, aki helyben képviselte az 1919-es ellenforradalmi eszmét, a szegedi gondolatot. Ez összefüggésben állhatott azzal, hogy a Mars téri laktanyában május 7-én lezajlott események teremtették meg a későbbi Nemzeti Hadsereg létrejöttének feltételeit, amelynek élén Horthy Miklós végül a kormányzói posztig jutott.

1936 májusában a szegedi törvényhatósági bizottság Pálffy József polgármester javaslatára megszavazta, hogy márványtáblába vésve örökítsék meg a Mars téri vörös csapatok lefegyverzését. A név szerint felsoroltak között a második helyen, Diendorfer és Heim között Pottyondy Károly neve szerepelt.⁸⁴ Két évvel később is ő mondott beszédet a szegedi ellenforradalmi emlékmű leleplezésekor, amikor „a fegyvertény tényleges tiszti résztvevői nevében” tartott szónoklatot.⁸⁵

1939 tavaszán előbb egykori ellenforradalmár társaival együtt ő javasolta, hogy válasszák díszpolgárrá Teleki Pált, Károlyi Gyulát és Zadaveczen pátert,⁸⁶ majd augusztusban kivont karddal vezethette az ellenforradalmárok díszmenetét a kormányzó előtt, mögötte, az első sorban vonult, többek között, Pattantyús-Ábrahám Dezső, gróf Teleki Pál 1919-es külügyminiszter, 1939-ben miniszterelnök és gróf Csáky István külügyminiszter.⁸⁷ Azonban kitüntetés tekintetében ugyanúgy értékelték 1919-es cselekedeteiket: az 1940 decemberében alapított Nemzetvédelmi Keresztet Pottyondy Miklós 1942. május 8-án,⁸⁸ Károly 26-án⁸⁹ nyerte el a kormányzótól, az elismerést többek között azoknak adományozták, „akik [...] a magyarországi kommunizmus súlyos megpróbáltatásainak idejében [...] törhetetlen magyar hittel küzdöttek a hazánkat megcsonkító és a magyar nemzet gyengítésére törekvő erőkkel szemben s a magyarság és Magyarország fennmaradása érdekében életük kockáztatásával önfeláldozó magatartást tanúsítottak”.⁹⁰ A fiatalabb fivér a szegedi igénylések összegyűjtésében is részt vállalt: három egykori ellenforradalmár társa mellett nála lehetett leadni a kérvényeket. 1941. április 8-ig 1100 fő nevét terjesztették fel az Országos Nemzetvédelmi Bizottsághoz.⁹¹

Mindketten megélték az ellenforradalmi rendszer bukását. Miklós 1946-ban, Károly 1962-ben hunyt el – abban a városban, amelyhez a legerősebben kötődtek: Szegeden.

JEGYZETEK/NOTES

- ¹ Tóth Marcell (2019/a): A forradalom és az ellenforradalom városa. Szeged, 2019/5. szám. pp. 32-34.
- ² Kozma Miklós (2019): Az összeomlás 1918-1919-ben. Kárpátia Stúdió Kft., Köröstárkány–Kápolnásnyék. pp. 354-357.
- ³ Pesti Napló, 1915. július 29. p. 10.
- ⁴ Tóth Marcell (2020): Aki „183 ütközetben, vállalkozásban s rohamban vett részt, mindenkor a legelső vonalban”. Bonus Nuntium, 2019/4. szám. pp. 2-3. <https://bonusnuntium.hu/wp-content/uploads/2020/02/TM.pdf>. Letöltve: 2020. április 2.
- ⁵ Szegedi Napló, 1896. november 12. p. 3.
- ⁶ Budapesti Hírlap, 1900. január 10. p. 6.
- ⁷ Szeged és Vidéke, 1903. február 8. p. 3.
- ⁸ Magyarország tiszti cím- és névtára. XXV. évfolyam, 1906. p. 148.
- ⁹ Magyarország tiszti cím- és névtára. XXVIII. évfolyam, 1909. p. 157.
- ¹⁰ Délmagyarország, 1911. március 30. p. 8.
- ¹¹ Szegedi Napló, 1911. december 13. p. 5.
- ¹² Szeged és Vidéke, 1903. október 8. pp. 2-3.
- ¹³ Szeged és Vidéke, 1907. július 5. p. 4.
- ¹⁴ Szeged és Vidéke, 1910. október 6. p. 6.
- ¹⁵ Varga János (1960): 1914. május 1-e Szegeden. Pajtás, 1960. április 27. p. 6.. Vö.: Nagy Dezső (1968): Régi május elsejék Csongrád megyében. In: Bálint Alajos (szerk.) (1968): A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1968. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. p. 157.
- ¹⁶ Szeged és Vidéke, 1903. január 27. p. 8.; 1910. július 16. p. 7.
- ¹⁷ Szeged és Vidéke, 1907. december 17. p. 4.
- ¹⁸ Délmagyarország, 1913. december 9. p. 4.
- ¹⁹ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára. 1915. december 18. p. 2147.
- ²⁰ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára. 1916. május 8. p. 1439.
- ²¹ Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára. 1917. március 3. p. 518.
- ²² Szeged és Vidéke, 1917. április 28. p. 2.
- ²³ Tóth (2020) pp. 13-15.
- ²⁴ Délmagyarország, 1918. szeptember 15. p. 5.
- ²⁵ Tóth (2020) p. 15.
- ²⁶ Tóth (2019/a) pp. 30-31.
- ²⁷ Gaál Endre (1991): Az őszirózsás forradalom és a tanácsköztársaság időszaka. In: Gaál Endre (szerk.) (1991): Szeged története 3. Somogyi-könyvtár, Szeged pp. 909-913.

- ²⁸ Shvoy Kálmán (1983): Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. Perneki Mihály (sajtó alá rendezte). p. 34.
- ²⁹ Délmagyarország, 1919. január 23. p. 6.; Szegedi Friss Újság, 1919. január 8. p. 2.
- ³⁰ Szegedi Új Nemzedék, 1921. július 23. p. 2.
- ³¹ Igazság, 1919. január 31. p. 8.
- ³² Igazság, 1918. december 24. p. 6.
- ³³ Igazság, 1919. február 14. pp. 12-13.
- ³⁴ Kelemen Béla (1923): Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány történetéhez. (1919.). Szerző kiadása, Szeged. p. 49.
- ³⁵ Gaál (1991) pp. 900-906.
- ³⁶ Sztáncsics András: A Vajdaság forradalmi múltja. Magyar Szó, 1959. január 1. p. 7.
- ³⁷ Ellenzék, 1930. október 11. p. 4.
- ³⁸ Szeged és Vidéke, 1920. április 16. p. 1.
- ³⁹ Szegedi Új Nemzedék, 1921. augusztus 27. p. 2.
- ⁴⁰ Kelemen (1923) p. 55.; Shvoy (1983) p. 43.
- ⁴¹ Tóth Marcell (2019/a) p. 32.
- ⁴² Kelemen (1923) p. 54.; Szegedi Új Nemzedék, 1921. augusztus 10. p. 2.
- ⁴³ Szegedi Új Nemzedék, 1921. augusztus 27. p. 2.
- ⁴⁴ Délmagyarország, 1919. április 27. p. 3.
- ⁴⁵ Népszava, 1919. május 25. p. 3.
- ⁴⁶ Péter László (1968): Hofmann Ödön emlékezete. Magyar Hírlap, 1968. december 5. p. 4.; Nagy Miklós (2019): Francia megszállás Szegeden. Areión Könyvek, Szeged. pp. 36-37.; Népszava, 1919. május 25. p. 3.
- ⁴⁷ Népszava, 1919. május 25. p. 3.. A cikk tévesen halálbüntetést állít. Lásd: Keleti Újság, 1919. május 31. p. 5.
- ⁴⁸ Tóth Marcell (2019/a) p. 33.
- ⁴⁹ Bokor Pál (2005): Szegedországtól Magyarorszáig. Belvedere Meridionale, Szeged. pp. 32-42.
- ⁵⁰ Tóth Marcell (2019/a) p. 33.
- ⁵¹ Jankovich Arisztid: A Nemzeti Hadsereg (1919). Trianon Múzeum – Szülőföld Kiadó, kiadási hely nélkül. Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a kísérőtanulmányt írta: György Sándor. pp. 38-40.
- ⁵² Kelemen (1923) pp. 103-124.
- ⁵³ Tóth Imre dr. a május 7-iki eseményekről. Hogy történt húsz év előtt ezen a napon a Mars-téri laktanya elfoglalása? Szegedi Új Nemzedék, 1939. május 7. p. 9.
- ⁵⁴ Kelemen p. 110.
- ⁵⁵ Ujlaki Antal (1921): Szeged a forradalomban és a nemzeti föltámadásban. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó R.-t., Szeged. p. 35.
- ⁵⁶ Kelemen (1923) p. 133.
- ⁵⁷ Tóth (2019/a) pp. 34-37.

- ⁵⁸ Horthy Miklós (1990): Emlékirataim. Európa Könyvkiadó, Budapest. p. 125.; Tóth Marcell (2019/b): 1919 Szegedje és a nemzeti kormányok. Szeged, 2019/6. szám. pp. 25-31.
- ⁵⁹ Kelemen (1923) pp. 115-117.
- ⁶⁰ Kádár Gyula (1978): A Ludovikától Sopronkőhidáig. Magvető Kiadó, Budapest. p. 111.
- ⁶¹ Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára VII. 1. fond: B1390/15. 1925.
- ⁶² Lásd például: Népszava, 1925. április 18. p. 8.; Uj Előre, 1925. május 3. p. 2.; Világ, 1925. április 17. p. 7. Pottyondy Miklós általánosságban megfogalmazott válasza az öt támadó személyeknek: Szegedi Új Nemzedék, 1925. május 5. p. 5.
- ⁶³ Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés nyomtatványai. Napló, 1922. XXXVIII. kötet. 1925. december 12. - 1926. január 22. p. 161.
- ⁶⁴ Világ, 1925. április 18. p. 7. Azzal a pontosítással, hogy a cikk szerint „három esztendővel ezelőtt, a röszkei paprikalázadás idején, a nép közé lövetett”, de valójában az eset 1919 novemberében történt.
- ⁶⁵ Szeged, 1924. március 13. p. 3.; Szegedi Friss Újság, 1919. november 30. p. 1-2.
- ⁶⁶ Világ, 1925. október 16. p. 3.
- ⁶⁷ Kelemen (1923) p. 254.
- ⁶⁸ Kelemen (1923) p. 320.
- ⁶⁹ Tóth (2019/b) pp. 29-30.
- ⁷⁰ Kelemen (1923) pp. 274-275.
- ⁷¹ Jankovich (2019) pp. 58-59.; Kelemen (1923) pp. 281-282.
- ⁷² Pesti Napló, 1921. július 22. pp. 5.
- ⁷³ Ujlaki (1921). pp. 33-35.
- ⁷⁴ Kelemen (1923) pp. 424-428.; Paál Jób (1919): A száz napos szegedi kormány. K. n., Budapest. p. 57.
- ⁷⁵ Kelemen (1923) pp. 488-489, 523.; Suhay Imre (1939): A fővezér. In: Bálint István János (szerk) (2001): Horthy Miklós. Vitézi Szék, Budapest. [újraserkesztett reprint] pp. 172-173.
- ⁷⁶ Jankovich (2019) pp. 84-88.; Kelemen (1923) p. 524.; Nagy (2019) p. 61.; Suhay (1939) pp. 174-176.
- ⁷⁷ Délmagyarország, 1919. augusztus 6. p. 4.
- ⁷⁸ Délmagyarország, 1919. augusztus 10. p. 6.
- ⁷⁹ Szegedi Friss Ujság, 1919. szeptember 2. p. 2.
- ⁸⁰ Délmagyarország, 1919. október 22. p. 5.; Szegedi Friss Ujság, 1919. október 18. p. 1.
- ⁸¹ Délmagyarország, 1919. december 17. p. 1.
- ⁸² Délmagyarország, 1920. március 3. p. 4.
- ⁸³ Nagy (2019) p. 79.
- ⁸⁴ Budapesti Hírlap, 1936. május 6. p. 8.
- ⁸⁵ Esti Ujság, 1938. május 7. p. 3.

- ⁸⁶ Esti Ujság, 1939. április 28. p. 2.
⁸⁷ Hétfő, 1939. augusztus 7. p. 3.; Tolnai Világlapja, 1939. augusztus 16. p. 7.
⁸⁸ Budapesti Közlöny, 1942. május 27. pp. 1-7.
⁸⁹ Honvédségi Közlöny, 1942. június 9. p. 593.
⁹⁰ Budapesti Közlöny, 1940. december 15. p. 1.
⁹¹ Délmagyarország, 1941. április 8. p. 7.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK ÉS IRODALOM

- Az 1922. évi június hó 16-ára hirdetett Nemzetgyűlés nyomtatványai.
 Napló, 1922. XXXVIII. kötet. 1925. december 12. - 1926. január 22.
 Bokor Pál (2005): Szegedországtól Magyarorszáig. Belvedere Meridionale, Szeged.
 Budapesti Hírlap, 1900, 1936.
 Budapesti Közlöny, 1940, 1942.
 Délmagyarország, 1911, 1913, 1918, 1919, 1920, 1941.
 Esti Ujság, 1938, 1939.
 Gaál Endre (1991): Az őszirózsás forradalom és a tanácsköztársaság időszaka. In: Gaál Endre (szerk.) (1991): Szeged története 3. Somogyi-könyvtár, Szeged pp. 867-918.
 Hétfő, 1939.
 Horthy Miklós (1990): Emlékirataim. Európa Könyvkiadó, Budapest.
 Igazság, 1918, 1919.
 Jankovich Arisztid: A Nemzeti Hadsereg (1919). Trianon Múzeum – Szülőföld Kiadó, kiadási hely nélkül. Sajtó alá rendezte, a jegyzeteket és a kísérőtanulmányt írta: György Sándor.
 Kádár Gyula (1978): A Ludovikától Sopronkőhidáig. Magvető Kiadó, Budapest.
 Kelemen Béla (1923): Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány történetéhez. (1919.). Szerző kiadása, Szeged.
 Keleti Újság, 1919.
 Kozma Miklós (2019): Az összeomlás 1918-1919-ben. Kárpátia Stúdió Kft., Köröstárkány–Kápolnásnyék.
 Magyar Nemzeti Levéltár Csongrád Megyei Levéltára.
 Magyarország tiszti cím- és névtára. XXV. évfolyam, 1906.
 Magyarország tiszti cím- és névtára. XXVIII. évfolyam, 1909.
 Nagy Dezső (1968): Régi május elsejék Csongrád megyében. In: Bálint Alajos (szerk.) (1968): A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1968. Móra Ferenc Múzeum, Szeged. pp. 147-163.
 Nagy Miklós (2019): Francia megszállás Szegeden. Areión Könyvek, Szeged.
 Népszava, 1919, 1925.
 Paál Jób (1919): A száz napos szegedi kormány. K. n., Budapest.
 Pesti Napló, 1915, 1921.

- Péter László (1968): Hofmann Ödön emlékezete. Magyar Hírlap, 1968. december 5. p. 4.
- Rendeleti Közlöny a Magyar Királyi Honvédség Számára, 1915, 1916, 1917.
- Shvoy Kálmán (1983): Shvoy Kálmán titkos naplója és emlékirata 1918-1945. Kossuth Könyvkiadó, Budapest. Perneki Mihály (sajtó alá rendezte).
- Suhay Imre (1939): A fővezér. In: Bálint István János (szerk) (2001): Horthy Miklós. Vitézi Szék, Budapest. [újraserkesztett reprint]
- Sztáncsics András: A Vajdaság forradalmi múltja. Magyar Szó, 1959. január 1. p. 7.
- Szeged, 1924.
- Szeged és Vidéke, 1903, 1907, 1910, 1917.
- Szegedi Friss Újság, 1919.
- Szegedi Napló, 1896, 1911.
- Szegedi Új Nemzedék, 1921.
- Tolnai Világlapja, 1939.
- Tóth Imre dr. a május 7-iki eseményekről. Hogy történt húsz év előtt ezen a napon a Mars-téri laktanya elfoglalása? Szegedi Új Nemzedék, 1939. május 7. p. 9.
- Tóth Marcell (2019/b): 1919 Szegedje és a nemzeti kormányok. Szeged, 2019/6. szám. pp. 25-34.
- Tóth Marcell (2019/a): A forradalom és az ellenforradalom városa. Szeged, 2019/5. szám. pp. 30-38.
- Tóth Marcell (2020): Aki „183 ütközetben, vállalkozásban s rohamban vett részt, mindenkor a legelső vonalban”. Bonus Nuntium, 2019/4. szám. pp. 1-21. <https://bonusnuntium.hu/wp-content/uploads/2020/02/TM.pdf>. Letöltve: 2020. április 2.
- Uj Előre, 1925.
- Ujlaki Antal (1921): Szeged a forradalomban és a nemzeti föltámadásban. Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó R.-t., Szeged.
- Varga János (1960): 1914. május 1-e Szegeden. Pajtás, 1960. április 27. p. 6. Világ, 1925.